

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Nell-Breuning-Haus (Editor)

Introduction to the Topic Radicalization and Prevention

- *Romanian Language*

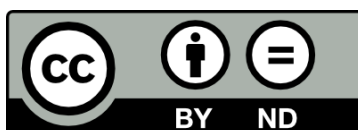
Project Safety and Diversity in Europe

Efficient Qualification Modules for Prevention of Radicalization for apprentices and staff
of private security services in Europe

THE SECURITY
INSTITUTE

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the view only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International License.

Introducere

Indiferent dacă este vorba despre adăposturi pentru refugiați, patrulări prin oraș, protecția la evenimente sau paza clădirilor publice, cum sunt școlile și spitalele - toate domeniile specificate sunt deosebit de sensibile din punct de vedere al conflictelor, discriminării și violenței și necesită un întreg spectru de competențe diferite din partea personalului de pază: Aici se includ între altele competențe exersate de moderare și de-escaladare, capacități ridicate de control al emoției în situații conflictuale și critice, precum și o atitudine principial democratică, care pornește de la egalitatea între oameni. Aici intră - pentru a putea reacționa realmente rațional la serviciu - o foarte bună cunoaștere de sine și o privire exersată în legătură cu propriile prejudecăți și imagini interioare. Faptul că toate aceste competențe personale - în afara celor de specialitate - sunt premise pentru munca de calitate constituie consensul general între furnizorii și clienții serviciilor de securitate. Totodată, există o nepotrivire gravă între așteptările privind calitatea serviciilor private de securitate și disponibilitatea lor de a onora aceste servicii în măsura în care ar fi necesar pentru a finanța calificările cerute în general. Programul Erasmus+ al Comisiei Europene nu poate realiza această tematică în cadrul proiectului desfășurat pe doi ani. Desigur, poate susține însă întreprinderile prin faptul că cu acest proiect se dezvoltă o instruire de bază pentru personalul de securitate operativ, care se poate realiza cu ajutorul manualului de instruire aferent. Acest manual de instruire poate fi descărcat de pe pagina de internet www.sicherheitundvielfalt.eu. Sub influența evoluțiilor recente din Europa în domeniul populismului de dreapta și al islamismului, proiectul se concentrează asupra domeniului tematic al prevenției radicalizării. Instruirea în baza manualului sus-menționat creează astfel un cadru de protecție la nivelul prevenției primare și secundare ¹ și se concentrează astfel în primul rând asupra evitării discriminării sociale prin faptul că oferă stimuli pentru demontarea prejudecăților, pentru reflectarea propriilor prejudecăți inconștiente și, mai ales, pentru flexibilizarea structurilor cognitive, și încearcă să elimine tiparul de gândire bipolar. Aceasta se realizează, între altele, prin măsuri de învățare interculturală, prin metode de detașare de prejudecăți și scări de valori inconștiente precum și prin rapoarte de țară ale acelor țări din care în prezent migrează deosebit de mulți imigranți spre Germania. În conformitate cu consensul de la Beutelbacher, aceste țări sunt prezentate

¹ Prevenția primară servește la împiedicarea radicalizării și are o intenție profilactică, prevenția secundară ajută de asemenea la profilaxie, fiind însă axată pe grupurile de risc. Noțiunea de prevenție terțiară include eforturile de distanțare față de ideologii și/sau grupuri, de de-radicalizare precum și de evitare a escaladării și utilizării forței la persoanele deja afectate.

multistratificat și controversat, ceea ce nu permite o evaluare simplă de tip bine sau rău. Altă componentă a instruirii este distanțarea la nevoie de narațiunea extremistă în domeniul rasismului și extremismului de dreapta și al islamismului. Aceasta servește desigur și la identificarea personalului deja radicalizat eventual, în definitiv o întreprindere nu poate alege dacă trebuie să opereze doar la nivelul prevenției primare și secundare sau și la cel al prevenției terțiare. În plus există indicații pentru crearea de oferte de identitate, pentru formarea de contacte între grupuri și lucrul în diverse echipe, precum și pentru întărirea toleranței la ambiguitate și empatie.

Broșura de față completează instruirea și ar trebui să încheie cadrul pentru prevenirea radicalizării și pentru intervenție, prin faptul că ajută la înțelegerea radicalizării pentru ca astfel să se poată înțelege indiciile radicalizării incipiente sau chiar avansate și să se intervină – anume înainte de a se ajunge la o infracțiune. Aici se face trimitere în mod explicit la descrierile indiciilor specifice fenomenului și la indicatorii din manualul de instruire, deoarece această broșură oferă mai degrabă informații în legătură cu factorii de risc în contextul proceselor de radicalizare și menționează câțiva factori de protecție.

Prevenția radicalizării în contextul întreprinderilor nu este, desigur, o acțiune care poate fi asigurată printr-o instruire. Totodată, chiar contextul întreprinderii este cel care permite ca măsurile consecvente să poată avea un succes semnificativ mai mare decât prin numeroase proiecte de prevenție: Oamenii petrec o mare parte a vieții lor în întreprindere, ceea ce constituie cele mai importante momente ale socializării – în bine sau rău. O cultură de întreprindere și management experimentată zilnic, cu care angajații să se poată identifica, marcată de recunoaștere reciprocă, care permite acceptarea și aprecierea diversității, contactele fructuoase între diferite grupuri și opinii, oferă desigur cel mai bun și mai durabil cadru pentru a putea să aibă efect munca de prevenție. Instruirile sunt un instrument important și necesar, dar ele nu țin locul unei practici trăite zilnic a recunoașterii, diversității și toleranței în întreprindere.

I Radicalizarea – un proces multistratificat

Noțiunea de radicalizare descrie un proces de însușire a unor ideologii extreme și structuri de convingere care este complex și complicat.² Astfel, diferite modele în trepte prezintă un grad de radicalizare dar care nu au condus la radicalizare pe o cale logică sau stringentă. Factorii care joacă un rol în radicalizarea grupurilor sau indivizilor pot avea cauze individuale, de grup, interumane, structurale, istorice sau culturale. Printre acestea se află ideologii care aduc laolaltă persoane și grupuri și creează o identitate comună (grup intern). Narațiunile și miturile lor transmit indivizilor ca membri ai unor grupuri sociale apreciate ca importante o semnificație autovalorizantă și legitimează – în funcție de gradul de radicalizare – violența față de dușmani (grupul extern) În forma sa cea mai exacerbată, se ajunge la rolul individului prin formarea unei identități ultimative (colective): Pluralismul propriu cedează unei subordonări a identității sociale proprii sub o categorie socială dominantă (ca apartenența religioasă, originea etnică), care eclipsează orice altceva și, În cazul de îndoială, intră în conflict cu pluralismul în societate – fie prin atacuri asupra oamenilor din grupurile externe dezapreciate sau chiar prin lupta împotriva „sistemului”, care intervin pentru acest pluralism. În rezumat, factorii care pot promova radicalizarea sunt următorii:

1. Predispoziție personală: concepție radical în sensul de caracteristici de personalitate, scheme cognitive și stări afective, istoric de violență etc.
2. Factori de mediu social: Structuri de oportunități și oferte în mediul apropiat, dinamici de omogenizare și radicalizare în grupuri radicale sau dezvoltarea de grupuri radicale, legături personale, socializare culturală (De exemplu socializare în societăți sau structuri patriarhale și/sau autoritare)
3. Structuri de injustiție socială - percepute așa sau reale - și activarea unor emoții cum este furia (în interacțiune cu predispozițiile personale și stările afective sus-menționate)

Toate punctele sus-menționate acționează prin interconexiune și niciodată nu există doar un punct care duce la radicalizare. Astfel, predispoziția personală este desigur foarte importantă, dar radicalizarea are loc în principal în grupuri sau prin relații sociale strânse. Aici motivele sociale joacă de asemenea u rol, precum dinamicile de distanțare

² Aici este vorba despre o noțiune sociologică a radicalizării. Aceasta trebuie deosebit de noțiunea de radicalism, așa cum este ea înțeleasă și folosită de Serviciul pentru apărarea constituției. Serviciul pentru apărarea constituției înțelege prin radicalism o metodă legală de atingere a modificărilor de sistem și delimitează astfel noțiunea de noțiunea de extremism, care – conform înțelesului Serviciului pentru apărarea constituției – urmărește răsturnarea sistemului.

și radicalizare în interiorul grupurilor. Experiențele de nedreptate – dac acestea sunt reale sau subiective este ne semnificativ, cel puțin *inițial* – pot duce întotdeauna la radicalizare dacă sunt prezentate în contextul unui grup („noi, germanii”, „noi, musulmanii”) și situația este interpretată ca luptă politică. Diferitele ideologii oferă aici modele de interpretare.³ Astfel, extremismul de dreapta și islamismul – cu toate diferențele existente – pot fi definite drept confluența unor reprezentări de inegalitate și acceptarea violenței. Ideologia respectivă acționează ca mit de legitimare a violenței, la capătul căruia se află o lume perfectă utopică (Umma în califat, societatea fără clase, societatea pură sau de rasă pură etc.). Afirmarea că rasismul este atunci când îi văd pe alții ca oglindă a propriei mele superiorități se poate transpune și la alte ideologii extremiste. În cele din urmă, întotdeauna este vorba de necesitatea individului de a avea o identitate socială pozitivă.

I.I Predispoziție personală

Din punct de vedere criminalistic-forensic, este important de subliniat că extremismul nu este o boală – ceea ce, desigur, nu înseamnă că printre extremiștii care acceptă violența sau sunt gata de a o utiliza nu există și persoane bolnave. Foarte probabil poate fi însă vorba de un *mindset* radical, care descrie anumit model de gândire cognitiv sau chiar caracteristici de personalitate, precum și stări afective. Saimeh sugerează în lucrarea sa „Zur Bedeutung der Borderline-Persönlichkeitsstörung für die Psychodynamik von Fanatisierung und Radikalisierung” următoarele: „Mecanismele cu care lucrează radicalizarea și fanatizarea, modelele cognitive pe care gândirea demonizantă (...) le are în dezvoltarea imaginilor dușmanilor se pot (...) aplica la fel ca o folie asupra specificităților structurale ale personalității oamenilor cu stil personal antisocial la nivel de structură borderline.”⁴ Se poate vorbi deci de un fel de adaptare mentală.

Printre persoanele care ar fi potențial dispuse să recurgă la violență (și fiind astfel printre persoanele de risc ridicat pentru întreprindere), se află, conform teoriei violent true believers, diferite tipuri dintre care unele trebuie prezentate câteva aici ca

³ Evident, în acest punct nu este vorba de rezistența legitimă sau de nesupunerea civilă împotriva unor structuri nedrepte. Aceste forme de rezistență urmăresc corectarea unei nedreptăți reale și promovează de exemplu respectarea concepției pluraliste statului. Aceste mișcări sunt motivate tocmai de egalitatea și libertatea oricărui cetățean.

⁴ Saimeh, Nahlah (2017): pag. 213

exemplu⁵. Analiza tipurilor de extremiști violenți este indispensabilă, dar aceste tipologii arată totuși că ideologia în sine joacă un rol subordonat la mulți autori ai actelor de violență – deși nu la toți. A identifica persoanele exclusiv după narațiunea extremistă a unei anumite ideologii ar putea duce deci la puncte oarbe și surprize urâte. Următoarele tipuri trebuie să atragă atenția la anumite persoane și comportamente, eventual pentru o privire mai de aproape:

1. Tipul neclintit / Unwavering

Acest tip reprezintă o ideologie închisă, cu pretenție de adevăr absolut. El are o credință fermă în propria perfecțiune și o componentă de personalitate narcisistă mai mare, precum și sentimentul că este parte din ceva mai mare (adesea: Imagine de sine ca învățat (învățăcel)). De regulă, acest tip dispune de o educație medie sau superioară – fie măcar în domeniul ideologic – și deține în mod regulat poziții cheie în grupuri. În special la acest tip este util să avem o înțelegere de bază a narațiunii extremiste a ideologiei respective, așa cum este documentată în manualul de instruire (a se vedea de exemplu capitolul despre islamism). Exemple proeminente sunt aici printre altele, Osama bin Laden sau Anders Breivik.

2. Tipul aparținător/ Affiliative

Acesta caută în primul rând incluziune și recunoaștere socială, este dependent emoțional de alții și, din motive de loialitate față de grup, este pregătit să-și pună-n joc viața. Acest tip este înclinat să idealizeze liderii grupurilor ideologice.

3. Tipul oportunist / Opportunistic

Acesta în găsește valoarea adăugată ca membru al unui grup extremist, în special în promisiunea de faimă, putere și bogăție. Atenția și recunoașterea din partea terților joacă rolul principal pentru acest tip, în timp ce ideologia este mai degrabă pe planul doi. Adesea, persoanele de acest tip sunt carismatice. Un exemplu proeminent este aici Andreas Baader din gruparea radicală de stânga RAF (Facțiunea Armata Roșie), care avea un trecut infracțional, era un înșelător notoriu, foarte agresiv, egocentric și agresiv. „Pentru B., RAF și terorismul de stânga constituiau în primul rând un ca un masiv ego trip. Cea mai bună posibilitate pe care ar fi putut-o avea de a-și satisface sentimentele sale fundamentale masculine – inclusiv sexualitatea sa – și de a se simți totodată bine

⁵ Pentru o discuție mai detaliată despre Profiling conform teoriei Violent True Believers se recomandă volumul lui Meloy, J. Reid și Hoffmann, Jens (2013): International Handbook of Threat Assessment.

prin aceasta. Dacă pe atunci ar fi existat statul islamic, cine știe dacă el nu și-ar fi lăsat în schimb o barbă lungă și ar fi mers la Rakka cu o mașină sport furată?”⁶

4. Tipul criminal / Criminal

În Washington Post a apărut următorul titlu în martie 2016 „Today’s new terrorists were radical before they were religious” referitor la cei doi frați care au pus la cale un atac islamist în Bruxelles. Ei aveau un trecut criminal fără nicio legătură religioasă. Această afirmație se aplică de asemenea unei mari părți a extremiștilor violenți de dreapta. Exemple proeminente din gruparea NSU au fost aici Uwe B, Holger G. și Beate Z. precum și – cu un profil oarecum diferit – Ralf W. și André K.: Toate persoanele sus-menționate s-au remarcat în trecut prin comportament infracțional în general și prin utilizarea violenței.⁷ Ideologia acționează ca instrument de legitimare a violenței și permite, în plus, legitimarea morală a comportamentului deviant. În cazul NSU, este deosebit de vizibil rolul structurilor de oportuniști de extremă dreaptă prezente în mediul apropiat. Unul sau altul dintre teroriștii de dreapta ar fi fost vulnerabil și la alte ideologii extremiste, în cazul unor structuri corespunzătoare. La formele prezente ale extremismului de dreapta este vizibilă și narațiunea războiului civil, care justifică justiția arbitrară în numele poporului „pentru protecția patriei”. Agresiunile se orientează mai ales împotriva grupurilor slabe și nu întotdeauna în principal împotriva statului. În spectrul islamic, atentatorul de la târgul de Crăciun din Berlin a constituit un exemplu proeminent.

5. Tipul agresiv, orientat spre răzbunare / Betrayer

La acest tip, și experiențele de injustiție reală sau percepută joacă un rol, provocând jignirea narcisistă. Acest tip este furios și agresiv, cu toate acestea el evită agresiunile directe, pe care le transpune mai degrabă în formă de înșelăciuni. Încrederea în sine este de obicei redusă, în timp ce persoana apare în exterior ca arogantă.

6. Tipul adolescent / Fledgling

Persoanele în criză adolescentină constituie un grup de risc general. Nu fără motiv, în Statul Islamic sau în numeroase grupuri salafiste se vorbește în general de culturi ale tinerilor, care atrag în special – dar nu numai (!) – bărbații. „În cazul tinerilor și, în prezent, al candidaților la terorism copii, este vorba în

⁶ Neumann, Peter (2016): Der Terror ist unter uns. Dschihadismus und Radikalisierung in Europa.

⁷ Quent, Matthias (2017): Akteure des Rechtsterrorismus: Radikalisierungsverläufe im NSU-Komplex

majoritate de oameni care nu provin în niciun caz din familii deosebit de religioase, ci a căror radicalizare are loc ca delimitare conștientă față de lumea adulților și de atitudinea părinților, percepută ca slabă.”⁸ „Teroriștii fundamentaliști provin adesea din familii care s-au deschis față de Occident. (...) Atacurile lor sunt îndreptate împotriva unei culturi occidentale în care ei vor să se integreze, dar în care nu au reușit o integrare satisfăcătoare.”⁹

Aceste profiluri de infractori schițate pe scurt sunt semnificative pentru gestionarea amenințărilor în întreprindere și pentru identificarea persoanelor de risc și extind imaginea, dar ilustrează foarte clar că ideologizarea multor potențiali infractori nu este deosebit de profundă. La fel de semnificativ este imaginea asupra persoanelor cu așa-numitul „caracter autoritar”, care este caracterizat prin conformism, servilism precum și printr-o identificare narcisistă cu autorități sadice glorificate. Modul de gândire al acestor persoane este aici foarte bipolar (bun-rău, corect-fals, negru-alb), ceea ce implică la rândul său o adaptare ridicată cu ideologiile extremistă.

Întotdeauna, tema identității sociale joacă un rol important: „Persoanele cu orientare extremistă sunt motivate să se prezinte și să se reprezinte, astfel ca mesajul extrem să ducă pentru ele la un concept de sine sigur și stabil.”¹⁰ Infractorii violenți radicalizați se consideră ca avangarda eroică pentru ceea ce este adevărat și nobil. Grupurile radicale pun în scenă o cultură veritabilă din narațiuni și mituri care se exprimă sub formă de muzică, simboluri, reguli și ritualuri. Individul devine tot mai depersonalizat, identitatea individuală dispăre tot mai mult în spatele unei identități sociale unice. Toate acestea necesită conformism, ascultare și supunere în fața autorității.

⁸ Saimeh, Nahlah (2017): Zur Bedeutung der Borderline-Persönlichkeitsorganisation für die Psychodynamik von Fanatisierung und Radikalisierung. pag. 2017

⁹ Vinnai, G. (2006): Der Drang zur Gewalt. Zur Sozialpsychologie von Kriegsbereitschaft und Terrorismus. pag. 7-29)

¹⁰ Zick, Andreas (2017): Extremistische Inszenierungen: Elemente und Pfade von Radikalisierungs- und Deradikalisierungsprozessen. In: Böckler, Nils & Hoffmann, Jens: Radikalisierung und terroristische Gewalt. Perspektiven aus dem Fall- und Bedrohungsmanagement.

I.II Factori de mediu social

Așa cum s-a văzut deja clar din exemplele biografice, factorii de mediu social joacă un rol decisiv. Între aceștia se numără

A) relații interpersonale (prieteni, parteneri, familie): Luând în considerare necesitățile sociale ale oamenilor, se face trimitere aici la tipologiile descrise de tip *true believers*. Știm din experiență că aceste relații funcționează și de la distanță.

B) identificări inter-grup și dinamici de grup: din cercetarea procesului de radicalizare se știe între timp că membrii grupurilor extremiste au parcurs un proces lung și treptat de socializare. Când persoanele intră în contact cu grupuri extremiste, formarea de relații personale este întotdeauna pe primul plan. De regulă, un mentor îi aduce și îi introduce în organizație. Pașii decisivi ai radicalizării pot avea loc doar după intrarea în grup. Acest proces lung și treptat face ca fostul membru al grupului radical să nu poată răspunde deloc la întrebarea „Când v-ați radicalizat?”. Abaterile de la normă au loc mai degrabă neobservate de actorii respectivi. Clark McCauley numește acest fenomen ca *Slippery Slope*. Grupurile au în plus tendința în principiu de omogenizare a părerilor și polarizări – în măsura în care condițiile cadru sunt favorabile. Astfel, discuțiile de grup între cei cu opinii asemănătoare duc adesea la o deplasare vizibilă a opiniei grupului în direcția opiniei majorității. Aici sunt deosebit de influenți acei actori care reprezintă fără compromis opinia grupului. Membrii moderați se apropie de pozițiile radicale sau părăsesc grupul. Deosebit de influente sunt cele două fenomene atunci când preocuparea este privită ca deosebit de importantă – de exemplu protecția pădurilor – și implicarea nu a fost totuși încununată de succes. Mijloacele de atingere a scopului sau scopurilor devin tot mai lipsite de compromisuri și nedemocratice, până ce nu mai pot fi puse în acord cu opinii și păreri pluraliste ale ordinii de bază liber-democratice. McCauley menționează ca edificator exemplul aderențelor la SNCC (Student Non-Violent Coordinating Committee), care păreau foarte moderați și constituționali în anii 60. „Șase ani mai târziu, ei propagau „Black Power” și lupta armată împotriva albilor.”¹¹

c) Structuri de oportunitate: aici se face iar referire la exemple biografice de la 1.1. Predispoziții personale – a se vedea de exemplu structurile de oportunitate din mediul apropiat al NSU. Saimeh menționează următoarele: „Ce ideologie extremistă este

¹¹ McCauley, Clark, Moskalenko, Sophia (2011): *Wie und warum werden Menschen radikal? Mechanismen der Radikalisierung von Individuen und Gruppen*. În: LpB Baden-Württemberg (2011): *Der Bürger im Staat. Radikalisierung und Terrorismus im Westen*.

aleasă depinde de mediul radicalizant în care s-a ajuns și ce ideologie radicală, respectiv extremistă se potrivește în contextul social politic istoric.”¹²

Pe scurt, radicalizarea este întotdeauna un proces referitor la grup, deoarece preia identități sociale, definește relații în interiorul și exteriorului grupului și definește cine, respectiv care grup social sau grupuri sociale sunt dușmani sau prieteni. Este deci vorba întotdeauna de identități de grup și autovalorizări sociale. „Și radicalizarea indivizilor este influențată de grupuri cu orientare extremistă, respectiv forme de creare a comunităților, societăților sau religiilor, cu care se identifică persoanele în procesul de radicalizare și ale căror scopuri extremiste le promovează.”¹³ Deoarece radicalizarea este deci un proces social, care are loc de regulă în grupuri, este evident că, la determinarea tendințelor extremiste în întreprindere trebuie presupus că și alte persoane ar putea fi afectate.

I. III Structuri de injustiție socială – percepute sau reale

Numeroase biografii ale extremiștilor prezintă faze de eșec, de exemplu probleme școlare, faze de lipsă a unui loc de muncă și o tendință generală de comportament infracțional sau, cel puțin, de faze infracționale. Ideologiile de extremă dreapta sau ideologiile islamice oferă oamenilor un cadru explicativ integrat pentru eșecurile lor. Aceasta se aplică în special extremismului de dreapta. Ideologia nu mai lasă ca biografia proprie să apară ca eșec personal, ceea ce generează stabilitate și valoare de sine. Aici sunt din nou decisive pentru explicarea eșecurilor proprii structurile de oportunități sus-menționate, dar că ideologiile extremiste de stânga, dreapta și islamiste. Ele legitimează și totodată înobilează violența pentru persoane care oricum au o afinitate pentru violență – eventual formată pe baza educației și socializării.

„Oamenii radicalizați se simt defavorizați față de persoane presupus favorizate, ei se simt victime ale unei societăți ostile și devenite „nedreaptă”, a unei societăți „impuse” de forțe ostile, care prin această „impunere” este presupus „bolnavă” și pentru a cărei însănătoșire este necesar un tratament radical de eradicare a acelor forțe demonice care sunt responsabile pentru toate relele. Acest tratament radical necesită de obicei

¹² Saimeh, Nahlah (2017): Zur Bedeutung der Borderline-Persönlichkeitsorganisation für die Psychodynamik von Fanatisierung und Radikalisierung. p. 207. In Böckler, Nils & Hoffmann, Jens: ebd.

¹³ Zick, Andreas (2017): Extremistische Inszenierungen: Elemente und Pfade von Radikalisierungs- und Deradikalisierungsprozessen.

„jertfa” indivizilor și un „efort” („jihad”), al cărui răsplată este, după o luptă victorioasă, o societate și o ordine mondială pură.”¹⁴

II Abordări explicative și de prevenție

Capacitatea de radicalizare are desigur ca punct de plecare faptul că omul este o ființă socială: El are nevoie de apartenență la alți oameni și la „grupul său” sau – formulat mai puțin radical – la „grupurile sale”. Acestea pot fi imaginate din mediul direct sau dintr-un construct social și să dea impresia că sunt necesare omului pentru sine și pentru viața sa. Mai greu este atunci când o identitate socială lasă să treacă toate celelalte în fundal, le subordonează sau le eclipsează, când inconsecvențele de idei, diversitatea și contradicțiile nu sunt suportate sau tolerate și necesitatea de consistență și neambiguitate domină și se impune. În cele 6 trepte ale radicalizării conform modelului lui R. Eckert¹⁵ după sentimentul inițial de iritare și perturbare din cauza alienării, urmează încă 5 trepte până la ultima treaptă de extremism, care se distinge în lupta pentru societatea ideală (Umma sau națiunea ariană etc.). Dorința sau tulburarea de apartenență a presupusului străin se transformă, în funcție de predispoziții, în diferite grade, într-o apărare distructivă chiar a acestui aer străin. Un exemplu explicativ pentru această schemă de radicalizare este teoria deprivării relative.

II. I Privarea relativă

Privarea relativă înseamnă că o persoană – ca individ, dar și ca membru al unui grup social – are impresia că are mai puțin decât i se cuvine. În acest context, oamenii ajung la sentimente intense cum sunt furia sau indignarea, astfel încât privarea relativă are tendința de a putea declanșa comportamente colective. Privarea relativă este preponderent rezultatul unei comparații sociale, dar poate fi cauzată de exemplu și de comparații cu un trecut (idealizat). Decisiv este sentimentul unei defavorizări colective nejustificate, deci ilegitime. Când s-a cerut împiedicarea intrării pentru refugiați, aceasta a fost adesea cu justificarea „Ei ne iau locurile de muncă”. O mișcare colectivă precedă deci o victimizare. Aceasta poate fi reală – ceea ce este adesea cazul – sau

¹⁴ Saimeh, Nahlah (2017): p. 2016)

¹⁵ Eckert, R (2013).: Radikalisierung – Eine soziologische Perspektive. În: APuZ. Aus Politik und Zeitgeschichte: Deradikalisierung.

doar subiectivă. Decisive sunt revendicările (și, desigur, proporționalitatea mijloacelor), care rezultă dintr-o defavorizare reală sau resimțită: O pretenție de participare cu drepturi egale la societatea pluralistă este detectabilă în cazul marginalizării efective - în fond este vorba aici de o promisiune centrală a societății deschise - și nu corespunde absolutizării unei categorii sociale (ca de exemplu musulman, creștini, kurzi etc.) precum și a valorii și constructului său de idei. Cu toate acestea, un grup social care promovează un stat cu supremația unei categorii sociale și totodată stabilește valoarea proprie absolută nu urmărește niciun obiectiv care este compatibil cu ordinea de bază liberă și democratică, cu garantarea tuturor drepturilor personale și individuale, ci urmărește o utopie totalitară.

II.II Prejudecăți, stereotipuri și ostilitate de grup (GMF)

Omul își clasifică impresiile adesea în conformitate cu modele de gândire inconștiente și ascunde ceea ce pare neesențial. El formează astfel prejudecăți. Categoriile includ și categoriile sociale în care oamenii se includ pe ei și pe alții și se delimitează - ca de exemplu clasificarea predominantă bipolară ca bărbat și femeie. Categorizările în grupuri proprii și străine sunt întotdeauna punctul de pornire important pentru formarea unei identități sociale. Convingerile împărtășite social legate de o categorie în legătură cu membrii unei categorii sociale se numesc stereotipuri. Ele au un rol funcțional, permit judecarea oamenilor - și, în primul rând, evaluarea lor - chiar și în cazul în care nu există alte informații despre o persoană în afară de categoria din care face parte acea persoană. Ele sunt legate de așteptări comportamentale care ne ajută să intrăm în interacțiune socială cu o persoană și să ne formăm ipoteze privind ce ar putea fi o atitudine adecvată față de această persoană. Stereotipurile cu rezultatul unui proces adaptativ de auto-categorizare și înțelegere. Aici, conținutul depinde de context și este variabil, non-stereotip. Pe baza acestei dependențe de context, stereotipurile se bazează pe procese intra-grup și nu sunt rezultatul unui proces interindividual de categorizare. Evaluarea celorlalți necesită deci condiții cadru motivaționale - de exemplu amenințarea identității sociale prin similitudini ale grupurilor sociale în cadrul unei concurențe reale sau percepute.

Discriminarea socială nu este doar rezultatul stereotipurilor (și sub-stereotipurilor), ci este influențată semnificativ de competențele de autoreglare. Necesitatea unei autoevaluări pozitive - conform așa-numitei diferențieri pozitive - duce la discriminare

socială. Furia îndreptată înspre străini și nu spre sine este astfel o atitudine funcțională în acest context. Conceptul de diferențiere pozitivă este caracterizat prin aceea că grupul social propriu se delimitează pozitiv de grupul străin în scopul creșterii aprecierii de sine. Oamenii cu stimă de sine redusă sunt predispuși mai degrabă la discriminare deși nu se poate afirma categoric în ce măsură stima de sine este o caracteristică personală stabilă sau mai degrabă, situațională. Din faptul că oamenii cu stimă de sine ridicată sunt predispuși mai mult la corectitudine în relațiile între grupuri și cei cu stimă de sine redusă sunt înclinați spre discriminare socială, rezultă ce semnificație are cultura de întreprindere și conducere pentru evitarea discriminării sociale. Un comportament de conducere autoritar (sau chiar un leadership abuziv) sau promovarea concurenței inter-grupuri nu se recomandă deci atunci când se dorește contracararea discriminării sociale.

După Allport, discriminarea include „toate atitudinile bazate pe diferențe de tip social sau natural, care nu au nicio legătură cu capacitățile sau meritele individuale sau cu atitudinea reală a persoanei individuale.”¹⁶ Discriminarea socială cuprinde deci discriminarea unei persoane pe baza apartenenței sale la un grup. Ea poate fi cauzată între altele de unul sau mai multe fenomene ale ostilității de grup (GMF). Noțiunea de GMF pornește de la cercetătorul în domeniul conflictului și violenței Wilhelm Heitmeyer din Bielefeld și descrie atitudini ostile față de oameni pe baza originii lor (sociale, etnice, religioase) sau a stilului lor de viață¹⁷. GMF este totodată un sindrom dar descrie și diferite ideologii ale inegalității care pot apărea simultan sau corelat, ca de exemplu sexismul și antisemitismul sau desconsiderarea persoanelor cu dizabilități și desconsiderarea celor fără serviciu.

II.II Stigmatizarea și discriminarea socială în exemple

Concepția de sine a numeroși etnici germani este continuare că germani sunt cei de origine germană. Un patriotism constituțional nu s-a putut instaura până acum în măsura dorită. Aceasta face ca oamenii cu origine de imigrant în Germania să fie adesea „străini pentru totdeauna”. În cazul în care originea de imigrant este asociată cu pielea sau părul de culoare închisă sau cu simboluri religioase cum ar fi basmaua, se ajunge la o categorizare și depersonalizare constantă a imigrantului. Actorilor respectivi nu le

¹⁶ Allport, G.W. (1954): The nature of prejudice.

¹⁷ A se compara cu Heitmeyer (2012): Gruppenbezogene Menschenfeindlichkeit (GMF) in einem entsicherten Jahrzehnt. În: Heitmeyer, W. (Hg.) Deutsche Zustände. Frankfurt a.M.

mai rămâne nicio opțiune: Ei trebuie să se disocieze obligatoriu intens de categoria lor socială. Aceasta poate duce la o interacțiune foarte diferențiată cu categoria socială, dar și la o respingere sau identificare exacerbate cu categoria socială. Categoria poate să fie nu doar „străin” sau „turc”, ci și „musulman” sau „musulmană”. „Străin”, „turc” sau „musulman” este adesea mai mult decât o simplă categorie socială. În multe cazuri, reprezintă un stigmat. Un musulman turc este astfel în cazul unui dubiu expus unei stigmatizări duble și, astfel, unei discriminări multiple. Aceasta precipită discriminarea socială. În plus, imigranții au – în funcție de gradul lor de educație – mai multe dificultăți în accesul la locuri de muncă și locuință. Chiar și în mediul personal ei sunt adesea discriminați mai mult sau mai puțin. Adesea, rezervele ostile – î special față de imigranții musulmani – sunt o componentă constantă atât în medii cât și în experiențele personale. Acum, actele de discriminare fățișă în Germania sunt considerate atitudini sociale nedorite și interzise, astfel încât în mare parte rasismul și islamofobia nu pot fi manifestate direct. Pentru cel afectat nu este clar, de exemplu, dacă a fost concediat din cauza apartenenței la grup sau din cauza sa. Permanentă nesiguranță privind explicația și teama de respingere acționează direct asupra vieții persoanelor afectate. Membrii grupurilor stigmatizate suferă mai des ca membrii grupurilor nestigmatizate de boli psihice cum sunt depresiile. Persoanele anxioase, care se temperatură de respingere din cauza apartenenței la grupul lor, suferă în plus de o semnificativă reducere a performanțelor lor: Astfel, studenții afro-americieni, care se identifică intens cu stigmatul lor, au după doi ani de universitate rezultate semnificativ mai slabe decât cei care se identifică doar în măsură redusă cu stigmatul lor. Efortul de autoreglare, adică efortul de diferențiere pozitivă a propriei persoane și al propriului grup duce la o epuizare a capacităților de reglare și are astfel efect de reducere a performanțelor. O metodă decisivă de a readuce în lumina corectă imaginea de sine deteriorată este și tendința observabilă în parte de a explica insuccesul (pe piața locuințelor, la o discuție de prezentare, la căutarea unui partener) prin discriminare socială, deoarece aceasta degreveză individul de vină. Reacția emoțională adecvată nu sunt sentimentele de vinovăție, ci furia. Într-un pas ulterior – sau ca pas propriu, independent – există posibilitatea de a procesa stigmatizarea astfel încât să se însușească stigmatizarea, să se transforme pozitiv și să fie contra-stigmatizați la rândul lor chiar autorii stigmatizării. „Nu eu sunt nepotrivit sau rău, ci ei!” ar fi aici soluția. Radicalizarea ar fi astfel rezultatul unei afectări a identității, care folosește metoda contra-stigmatizării ca formă de autoreglare.

II. IV Contactele inter-grup promovează diversitatea și creează echilibru în întreprindere.

Discriminarea socială se bazează în mod obligatoriu pe împărțirea oamenilor în „Noi” - (grupul propriu) și „Ăștia” - (grupul străin). Intervențiile pentru o relație mai bună între diferite grupuri pornesc de aceea tocmai din punctul categorizării. Astfel, există diferite modele pentru modul în care ar trebui create contacte inter-grup – deci contacte între grupuri, între cei ale căror relații se doresc a fi îmbunătățite. Pentru întreprinderi aceasta înseamnă compoziția echipelor, situația între grupuri (statut, putere, mărimea grupului), condițiile situaționale (climat de cooperare sau concurențial), timpul pentru contacte moderate între grupuri precum diferențe între indivizi. În special în cazul în care conflicte mai puternice dau ocazia intervenției la nivel inter-grup, Se recomandă un proces în mai multe trepte. Într-un prin pas trebuie urmărit să se realizeze o perspectivă mai personală față de cealaltă persoană sau celălalt grup. Impresiile negative trebuie „personalizate și individualizate” (așa-numita de-categorizare) – tratarea grupurilor sau persoanelor ca indivizi. Dacă se rămâne la această treaptă, se pot soluționa conflicte individuale între angajați, dar nu există un transfer fundamental la grupul social al celuilalt / celorlalți. Lipsește deci generalizarea.

De aceea trebuie ca al doilea pas – după ce sunt depășite temerile de contact cu persoana clasificată drept diferită – să conștie în luarea în considerare explicit a diferențelor între grupuri (așa-numita diferențiere reciprocă). Aceasta înseamnă că fiecare om face experiențe diferite tocmai prin apartenența sa la diferite grupuri sociale și provoacă reacții externe. Aceste situații de plecare și perspective trebuie receptate. În principiu, persoana care însoțește asemenea procese trebuie să aibă întotdeauna în vedere diversitatea fiecărui individ și să o includă – așadar să aibă în vedere diferitele categorii sociale pentru a evita exagerarea diferențelor între grupuri. Oamenii la care este promovată o structură identitară multiplă și complexă au mai puțin tendința de dezapreciere a grupurilor străine decât cei la care imaginea de sine este determinată doar de puține categorii sociale. În fine, în pasul al treilea, trebuie realizat un grup propriu comun – un grup intern comun– care să includă toți angajații întreprinderii sau compartimentului. Din partea conducerii este necesar ca înțelegerea de sine integratoare a întreprinderii să fie exemplificată în mod continuu și credibil și să fie perceptibilă. Astfel, întreprinderea promovează de exemplu în mod conștient o identitate cosmopolită dacă ea este activă la nivel global sau dacă are o compoziție foarte eterogenă. Aici este vorba de aplicarea unei identități generale de întreprindere

pozitive, care îi integrează pe toți și de care angajații și angajatele sunt mândri în cadrul unei întreprinderi eterogene. O asemenea identitate trebuie desigur comunicată permanent – de exemplu, prin declarații din partea conducerii privind misiunea. O eficacitate de durată este asigurată doar în cazul în care sunt luate în considerare și cauzele structurale ale conflictelor între grupuri.

Bibliography

- Allport, Gordon W. (1954): *The Nature of Prejudice*. New York.
- Eckert, Roland (2013): *Radikalisierung – Eine soziologische Perspektive*. In: Bundeszentrale für politische Bildung (2013): *Aus Politik und Zeitgeschichte: Deradikalisierung*. Bonn.
- Hansen, Nina & Sassenberg, Kai (2008): *Reaktionen auf soziale Diskriminierung*. In: Petersen, Lars-Eric & Six, Bernd (Hrsg.) (2008): *Stereotype, Vorurteile und soziale Diskriminierung. Theorien, Befunde und Interventionen*. Weinheim & Basel.
- Heitmeyer, Wilhelm (2011): *Deutsche Zustände: Folge 10*. Frankfurt a.M.
- McCauley, Clark & Moskaleiko, Sophia (2011): *Mechanismen der Radikalisierung von Individuen und Gruppen*. In: Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg: *Der Bürger im Staat 4-2011. Radikalisierung und Terrorismus im Westen*. Stuttgart.
- Meloy, J. Reid & Hoffmann, Jens (2013): *International Handbook of Threat Assessment*.
- Neumann, Peter R. (2016): *Der Terror ist unter uns. Dschihadismus und Radikalisierung in Europa*. Berlin.
- Otten, Sabine & Matschke, Christina (2008): *Dekategorisierung, Rekategorisierung und das Modell wechselseitiger Differenzierung*. In: Petersen, Lars-Eric & Six, Bernd (Hrsg.) (2008): *Stereotype, Vorurteile und soziale Diskriminierung. Theorien, Befunde und Interventionen*. Weinheim & Basel.
- Quent, Matthias (2016): *Rassismus, Radikalisierung, Rechtsterrorismus: Wie der NSU entstand und was er über die Gesellschaft verrät*. Weinheim & Basel.
- Saimeh, Nahlah (2017): *Zur Bedeutung der Borderline-Persönlichkeitsorganisation für die Psychodynamik von Fanatisierung und Radikalisierung*. In: Böckler, Nils & Hoffmann, Jens (Hrsg.) (2017): *Radikalisierung und terroristische Gewalt. Perspektiven aus dem Fall- und Bedrohungsmanagement*. Frankfurt.
- Srowig, Fabian & Roth, Viktoria & PISOIU, Daniela & Seewald, Katharina & Zick, Andreas (2018): *Radikalisierung von Individuen: Ein Überblick über mögliche Erklärungsansätze*. In: Leibniz-Institut Hessische Stiftung Friedens- und

Konfliktforschung (HSFK): PRIF REPORT 06/2018 Report Reihe Gesellschaft Extrem. Frankfurt.

- Stürmer, Stefan (2008): Die Kontakthypothese. In: Petersen, Lars-Eric & Six, Bernd (Hrsg.) (2008): Stereotype, Vorurteile und soziale Diskriminierung. Theorien, Befunde und Interventionen. Weinheim & Basel.
- Vinnai, Gerhard (2006): Der Drang zur Gewalt. Zur Sozialpsychologie von Kriegsbereitschaft und Terrorismus. In: Schweppenhäuser, Gerhard (2006): Zeitschrift für kritische Theorie. Springe.
- Zick, Andreas (2017): Extremistische Inszenierungen: Elemente und Pfade von Radikalisierungs- und Deradikalisierungsprozessen. In: Böckler, Nils & Hoffmann, Jens (Hrsg.) (2017): Radikalisierung und terroristische Gewalt. Perspektiven aus dem Fall- und Bedrohungsmanagement. Frankfurt.